

Yo'l Harakati Xavfsizligi bo'yicha Ta'lim To'plami

EASST Ta'lim To'plamiga xush kelibsiz. Ushbu to'plam ilm olish maqsadida ishlab chiqilgan bo'lib, rasmiy va norasmiy ta'lim doirasida yo'l harakati xavfsizligi qoidalarini o'qitishda yordam berish uchun mo'ljallangan.

Pedagoglar va ota-onalar ta'lim berish jarayonini oddiy va o'yin shaklida tashkil etgan holda kichik va o'rta yoshdagi bolalarga ko'cha-ko'y va yo'llarda xavfsizlikda bo'lishga ko'maklashadilar.

Mazkur to'plam kichik va o'rta yoshdagi bolalarga ularning yoshiga mos tarzda yo'l harakati xavfsizligining asosiy qonun-qoidalarini o'rgatish uchun talab qilinadigan zaruriy resurslar (materiallar)ni o'z ichiga oladi.

Ta'lim to'plami tarkibidagi barcha topshiriqlar quyidagi muhim qonun-qoidalarga asoslangan, bular:

- Yo'l harakatini va uning xavfini **tushunish**.
- Yo'llarda o'zini **to'g'ri tutish**.
- Sizga va atrofdagilarga yo'llarda xavfsizlikda bo'lish imkoniyatini ta'minlaydigan **to'g'ri va xavfsiz yurish-turishni tanlash**.

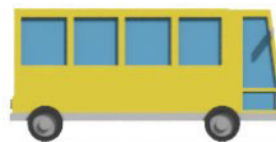
Nima uchun Yo'l Harakati Xavfsizligi bo'yicha Bilim Berish zarur?

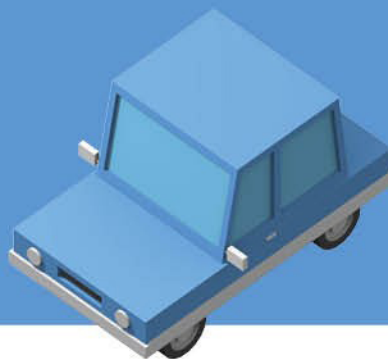
Har kuni dunyo bo'yicha yo'llarda o'rta hisobda 500 dan ziyod yoshi 18 gacha bo'lgan insonlar halok bo'lishadi. Yo'ldagi halokatlar o'limlarning asosiy sababi hisoblanadi, ularning qurbonlari esa ayniqsa ko'p holatlarda yoshlar bo'ladi, bu holat jahonning hech bir mintaqasidan chetlab o'tmaydi.

Kichik va o'rta yoshdagi bolalarning xavfsizligi haqida so'z boradigan bo'lsa, yo'l harakati xavfsizligi hayotiy muhim ahamiyatni kasb etadi. Bolalarga asosiy xavfsizlik ko'nikmalarini o'rgatish hech qachon erta emas. Jahon miqyosida har yili yo'llarda 1,2 milliondan ko'p insonlar olamdan ko'z yumadi, yana o'nlab millionlari esa jarohatlar va mayibliklar olishadi yoki nogiron bo'lib qolishadi.

Bu masalada bolalar ayniqsa zaif bo'lishadi va yanada katta xavflarga duch kelishadi, chunki:

- Jajji bolalar yo'ldagi holatni to'liq ko'rish imkoniyatiga ega bo'lmaydi, shuningdek, haydovchilar uchun ham ularni payqash qiyin bo'ladi.

Yo'l Harakati Xavfsizligi bo'yicha Ta'lim To'plami (davomi)

- Kattalardan farqli o'laroq, ular xavfli vaziyatlarni yetarlicha darajada tushunishga qodir bo'lmaydi va o'zini xavfsiz tutish haqida to'g'ri qaror qilish uchun ularda amaliy tajriba yetishmaydi.
- Ular jismonan kichik bo'lishi sababli, yo'l-transport hodisasi yuz bergan taqdirda ularni transport vositasi urib ketishi ehtimoli yuqoriroq bo'ladi.

O'qituvchilar bolalarga hayotiy zarur shiorlarni o'rgatish, ularda xavfsiz yurish-turish ko'nikmalarini tarbiyalash orqali, ularning himoyasini ta'minlashi mumkin. Kichik bolalarda yo'l va transport vositalarining yashirin xavfi tushunchasini shakllantirish hamda ularga yo'llarda xavfsiz yurish-turish qoidalarini tushuntirish ularning ulg'ayishida ikkita muhim jihat bo'lib xizmat qiladi.

Yo'l Harakati Xavfsizligi – kichik va o'rta yoshdagi bolalarni jalb qilish uchun ajoyib fandır. Hattoki kichkina bolakay ham bu haqida qandaydir bilimlarga ega, chunki har birimiz singari, u ham ba'zida yo'l harakatining ishtirokchisiga aylanadi, yo'l harakati xavfsizligi esa har kimga dahldor bo'ladi.

Ta'lim To'plamiga Kirish

Mazkur to'plam yo'llarda o'zini xavfsiz tutish qoidalari hamda yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha shiorlar bilan tanishtirishga qaratilgan qiziqtiruvchi va interfaol mashg'ulotlardan tarkib topgan.

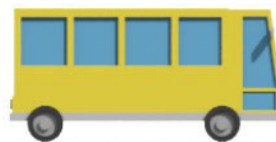
To'plam uch qismga bo'linadi:

- 6 yoshgacha
- 6-11 yosh
- 12-14 yosh

Har bir qismdagi mavzular maqsadli guruhning yoshiga mos tarzda o'zgartirilib boriladi, biroq ularning barchasi bizning asosiy qonun-qoidalarimizga bog'liq bo'ladi.

Ta'lim To'plamidan Qanday Foydalanish kerak

To'plamning har bir qismi bolaning yoshiga mos bo'lgan materiallarni va, shu bilan birga, guruh o'qituvchilari va rahbarlari uchun qo'shimcha fikr-mulohazalar va tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Yo'l Harakati Xavfsizligi bo'yicha Ta'lim To'plami (davomi)

Ushbu asosiy mulohazalar va materiallarning o'zi kichik va kattaroq yoshdagi bolalar bilan yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha mashg'ulotlarni o'tkazish uchun zarur bo'ladigan barcha ma'lumotlarni o'z ichiga oladi.

Resurs bazasi tarkibiga: o'qituvchi rahbarligida o'tkaziladigan MASHG'ULOTLAR (rejalashtirilgan mashg'ulotlar va mashqlar), shuningdek ko'paytirilishi va bolalarga tarqatilishi kerak bo'lgan MATERIALLAR kiradi.

Ushbu mashg'ulotlar va tarqatma materiallar yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha ta'lim dasturini shakllantiradi va dars dasturiga yoki darsdan keyin o'tkaziladigan tadbirlarga kiritilishi mumkin. Biz tarqatma materiallar qo'llanadigan turli mashg'ulotlarni bir necha hafta davomida har hafta o'tkazishni va yo'l harakati xavfsizligi shiorlarini imkon qadar tez-tez takrorlab turishni taklif qilamiz.

Shu bilan birga, yo'l harakati xavfsizligining aniq masalalariga e'tibor qaratish maqsadida, tarqatma materiallar bilan mashg'ulotlar alohida ham qo'llanishi mumkin. Ularning har biri yo'l harakati xavfsizligi masalalaridan xabardorlikni oshirish maqsadini nazarda tutadigan mustaqil mashq hisoblanadi.

Mazkur materiallardan foydalanish vaqtida quyidagilarni yodda tutishingizni so'raymiz:

Tayanch Shiorlar

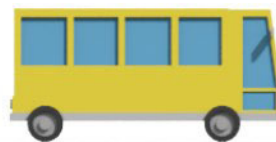
O'qituvchining har bir qism uchun yozuvlari guruhning yoshiga mos keladigan **tayanch shiorlarni** belgilaydi. Har bir mashq ham tayanch shiorlar va maqsadlarni o'z ichiga oladi. Doimo ushbu tayanch shiorlarni alohida ta'kidlashga harakat qiling.

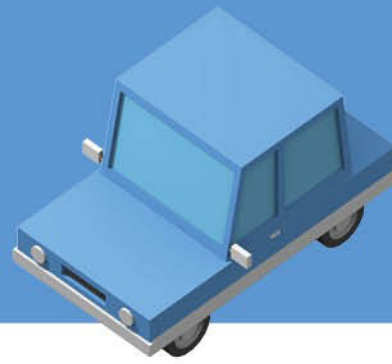
Faol O'rganish

Kichik va kattaroq yoshdagi bolalar qiziqtirilgan va faol bo'lgan vaqtda bilimlarni ayniqsa yaxshi o'zlashtiradilar. O'z mashg'ulotlaringizni imkon qadar bolalar faol ishtirok etishini talab qiladigan **interfaol tartibda** tashkil etishga harakat qiling.

Haqiqiy Hayot Tajribasi

Yo'llar, yo'l harakati va yo'llarda xavfsiz yurish-turish haqida bilimlar berish jarayonida kichik va kattaroq yoshdagi bolalarga o'zining mustaqil tajribasini orttirish imkoniyatini ta'minlash muhim ahamiyatni kasb etadi. Har doim yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha mashg'ulotlaringizga **binodan tashqarida o'tkaziladigan amaliy mashg'ulotlarni** qo'shishga harakat qiling.

Yo'l Harakati Xavfsizligi bo'yicha Ta'lim To'plami (davomi)

Atamalarning Tushunarli bo'lishi

Bolalarni chinakam qiziqtirish va ular yo'l harakati xavfsizligi nima ekanligini tushunishi uchun, bolalarda lozim darajadagi **so'z boyligi** bo'lishi zarur. Qo'llayotgan atamalaringiz siz o'qitayotgan bolalar uchun tanish va tushunarli ekanligiga ishonch hosil qiling. Bu qoida, ayniqsa, kichik bolalar bilan ishlashda e'tiborga olinishi, lekin boshqa yosh guruhlar bilan ishlashda ham yodda tutilishi kerak.

Farqlar

Ushbu to'plam yo'llarda bolalarning himoyasini ta'minlash maqsadida yo'l harakati xavfsizligi va yo'llarda xavfsiz yurish-turish bo'yicha umumiy qo'llanadigan shiorlarini o'rganish uchun ishlab chiqilgan va mo'ljallangan. Biroq, sizning guruhingizdagi bolalar yo'llar va yo'l harakati to'g'risida **o'z tajribasi va turli xil tasavvurlarga** ega bo'lishi mumkin va siz o'z mashg'ulotlaringizni shunga qarab moslashtirishingiz kerak bo'lib qolishi mumkin. Masalan, ba'zi bolalarda ularning oilasida avtomobil bo'lmaydi yoki, masalan, ular yashaydigan joyda piyodalar yo'lagi yo'q. Bundan tashqari, turli xil yashash sharoitlari tufayli shaharda yashovchi va qishloq hududlarida yashovchi bolalar bir-biridan farq qiladigan turli muammolarga duch kelishadi, shuning uchun mashg'ulotlar o'tkazishda bu holatni inobatga olish zarur, chunki mashg'ulotlarda u yoki bu masalani turlicha ko'rib chiqish zarur bo'lishi ehtimoli mavjud.

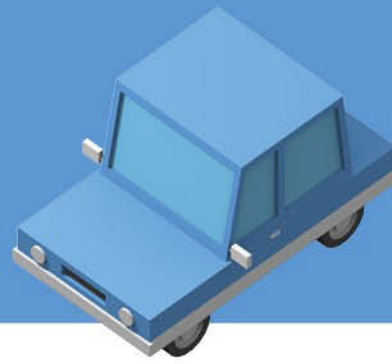
Hushyorlik

Guruh rahbarlari har doim birinchi bo'lib guruhdagi bolalar orasida yaqinlari yoki do'stlari jiddiy yo'l-transport hodisasiga uchragan bolalar borligini tekshirishlari kerak. Bunday holatda alohida hushyorlik namoyon qilinishi va e'tibor berilishi kerak, shu bilan birga, bu bolaning ota-onasini yoki, ota-onasi yo'qligida, unga qaraydigan shaxsni, ular bolani mashg'ulotlarga tayyorlashi uchun, oldindan ogohlantirish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Ota-onalar / Ota-onalar yo'qligida Bolaga Qaraydigan Shaxsni jalb qilish

Bolalar bilan yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha o'tkaziladigan mashg'ulotlaringiz bilan bir qatorda, bu jarayonga ularning ota-onalari jalb qilinishi va ular ishtirok etishi zarur. Bolalarga o'z ota-onalarining o'rnagi katta ta'sir ko'rsatadi. Ushbu to'plamda bolaning ota-onasiga berish mumkin bo'lgan maktub mavjud, bu maktub ota-onalarga ularning bolasi nimalarni o'rganayotganligi va ular bola o'zlashtirayotgan shiorlarni qanday qilib mustahkamlashi mumkinligidan xabardor bo'lish imkoniyatini beradi.

12-14 yosh - Kirish Mulohazalari

To'planning ushbu bo'limi quyidagi tayanch shiorlarini o'rgatadi:
Imkon qadar diqqatli bo'ling va doimo xavf-xatarlarga e'tibor bering.

Yo'llar yaqinida xavfli harakat qilmang.

Yo'l Harakati Xavfsizligi hamma uchun barobar.

Tengdoshlaringiz tomonidan o'tkaziladigan bosimdan saqlaning.

Har doim xavfsizlik kamarini taqing.

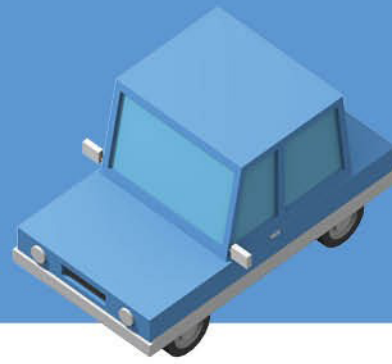
To'planning ushbu bo'limi 12 yoshdan 14 yoshgacha bo'lgan yoshlarga yo'l harakati xavfsizligini o'rgatadi. Ushbu yosh guruhini mashg'ulotlarga jalb qilish oson emas, chunki mazkur yoshdagi bolalar yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha tayanch shiorlarning ko'p qismidan xabardor va yo'l harakati xavfsizligi – bu faqat kichik yoshdagi bolalarning muammosi, deb his qilishlari mumkin.

Shunday bo'lsa-da, bu guruh ta'lim berish uchun muhim yosh guruhi hisoblanadi. O'smirlar kichik yoshdagi bolalarga nisbatan ko'proq mustaqillikka ega va yo'llarda halok bo'lgan yoki jiddiy shikastlanganlar bo'yicha eng yuqori xavf guruhlaridan biriga kiradi. 10 yoshdan 24 yoshgacha yosh guruhida yo'l-transport hodisalari sababli jarohat olish o'limga olib boruvchi asosiy sabab hisoblanadi.

Bolalikdan o'smirlik va yoshlik davriga o'tish chog'ida xulq-atvorning o'zgarishi sodir bo'ladi va xavf omillarining ta'sir darajalari ham o'zgaradi, bu esa bir nechta sabablarga ko'ra yuz beradi. Kichik yoshdagilar bilan qiyoslaganda o'smirlik davridagi bolalar kuchli hissiyotlarga va o'z imkoniyatlarini sinab ko'rishga intiladilar, katta yoshdagilarga nisbatan yetarlicha darajada yo'ldagi xavf-xatarni oldindan ko'ra olmaydilar yoki yo'l-transport hodisalarining sodir bo'lish xatarini baholay olmaydilar. Bundan tashqari, ular ko'proq o'z qobiliyatlariga ortiqcha baho berish, shuningdek o'z tengdoshlari ta'siriga berilib, xavf-xatarga beparvo qaragan holda, xavfli ishlarni qilishga moyil bo'ladilar.

Ushbu yosh guruhi bilan shug'ullanganda, siz yo'l harakati xavfsizligi - bu, birinchi navbatda, yo'llarda kishilarning halok bo'lishi va yo'l-transport hodisalari oqibatida jiddiy jarohatlar olishini oldindan bartaraf etish hamda bunga o'ta jiddiy munosabatda bo'lish kerakligini imkon qadar aniq va ravshan tushuntirib berishingiz zarur.

12-14 yosh - Kirish Mulohazalari (Davomi)

Mashg'ulotlaringiz talab qilingan darajaga yo'naltirilayotganiga ham ishonch hosil qilishingiz zarur va ta'lim berish jarayonida:

- Ta'lim berish yoshlarning ilgari olgan bilimlariga asoslanadi.
- Muhokama qilish va birgalikda ishtirok etish rag'batlantiriladi.
- Ta'lim berish yoshlarning hayotiga aloqador bo'lib, ularning tajribalariga to'xtab o'tiladi.
- Ta'lim berish amaliy topshiriqlar va haqiqiy hayotdan olingan loyihalarni o'z ichiga oladi.
- Xavfli yurish-turish va tengdoshlar tomonidan o'tkaziladigan bosimning xavf-xatarlari, shuningdek to'g'ri, xavfsiz o'zini tutish qoidalarini tanlash masalalari muhokama qilinadi.
- Bolalarga yo'lda yurish-turish va o'z xatti-harakatlari uchun javobgar ekanliklarini anglab yetishni o'rgatish.

Ishni Boshlash

Xavf-xatarlarni Anglash va Xavfli Yurish-turishni Tushunib Yetish

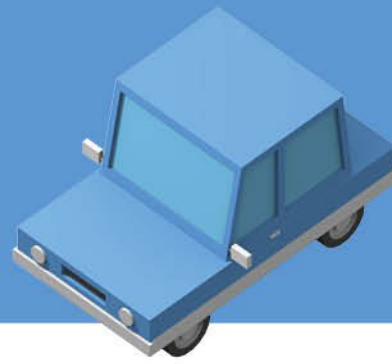
Ushbu to'plamdagi dastlabki bir nechta mashg'ulotlar va tarqatma materiallar yoshlarni yo'llardagi xavf-xatarlarga diqqat-e'tiborlarini qaratishga majburlaydigan usulda ishlab chiqilgan. Mazkur mashqlarni bajarish yoshlardan o'zlarining yurish-turishlarini ko'rib chiqish hamda ehtimolga yaqin va ehtimoldan uzoq xavf-xatar haqida o'ylab ko'rishni talab etadi.

MASHG'ULOT: 'Xavfli Yurish-turish – Guruh bo'lib Muhokama qilish' bu mashg'ulot yoshlarni o'zlarining yurish-turishlari haqida fikr yuritish va ularning xavf-xatarga bo'lgan qarashlarini tekshirish imkonini beradi.

MASHG'ULOT: 'Qanchalik Xavfli?' Mashg'ulot o'tish vaqtida aynan shu mavzuni o'rganish davom etadi, shuningdek yoshlar xavfli yurish-turishning xavf darajasi haqida fikr yuritishlari va muhokama qilishlari mumkin.

TARQATMA MATERIAL: 'Safarni rejalashtirish' va **TARQATMA MATERIAL: 'O'z Xavfsizligingizga Baho bering'** bu yozma topshiriqlar yoshlarning xavfli yurish-turish mavzuidagi muhokamalari ularning kundalik tajribasi bilan bog'liq ekanligini aniqlab olishlari va olgan bilimlarini amaliyotda qo'llashlari uchun mo'ljallangan.

12-14 yosh - Kirish Mulohazalari (Davomi)

Yo'l Harakati Xavfsizligi Hamma uchun Barobar

MASHG'ULOT: 'Yo'l Harakati Xavfsizligi bo'yicha Tadbir' yoshlar uchun ushbu mashg'ulot ularga yo'llar yaqinida o'zini xavfsiz tutish sohasidagi o'z bilimlarini qo'llash va yo'l harakati xavfsizligining tayanch shiorlarini nasihatimiz bo'lmagan ohangda mustahkamlash imkonini beradi.

TARQATMA MATERIAL: 'O'z Fikringizni ayting' bu mashg'ulot yoshlarning yo'l harakat xavfsizligi mavzusini muhokama qilishda faol ishtirok etishlarini ko'zda tutadi va ularga ushbu mavzu muhim ekanligi haqida fikr yuritishlariga imkon beradi.

TARQATMA MATERIAL: 'Sabab va Oqibat' bu topshiriq yoshlarga u yoki bu ish-harakatlarning oqibatlari va xatti-harakatlarning natijalarini turli nuqtai nazarlardan o'rganish imkonini beradi.

Tengdoshlaringiz Tomonidan o'tkaziladigan Bosimdan Saqlaning

MASHG'ULOT: 'Tengdoshlar tomonidan o'tkazilgan bosim – teatrlashtirilgan mashg'ulot – kichik pyesa'. Bu mashg'ulot tengdoshlarning bosimi kabi tushunchani hamda bu bosimga qanday qarshi turishni o'rganish uchun sahna ko'rinishidagi o'yindan foydalanish imkonini beradi.

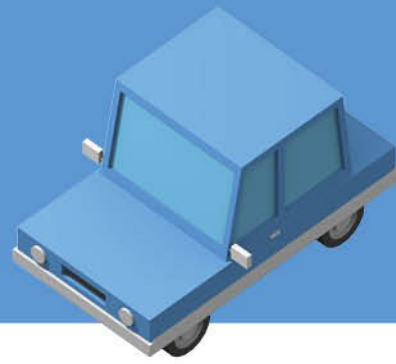
Doimo xavfsizlik kamarini taqing

TARQATMA MATERIAL: Xavfsizlik Kamari. Ushbu ma'lumot varaqasi muhim afsonalarning aksariyat qismi – xavfsizlik kamarlaridan foydalanish va ulardan foydalanishda qarshilik ko'rsatishlar mavzuidagi qat'iy ishonchlarni qamrab oladi. Mazkur ma'lumotdan ushbu mavzu bo'yicha yaxshi umumlashtiruvchi ma'lumot sifatida foydalanish mumkin.

Haydovchilarning o'zini tutishi

Keyingi ikkita mashg'ulot bolalarni yosh haydovchilarga oid mavzular bilan tanishtiradi. Ushbu masalalar bo'yicha xabardorlikni yoshlar haydashni o'rganib olgunlariga qadar oshirish muhim.

12-14 yosh - Kirish Mulohazalari (Davomi)

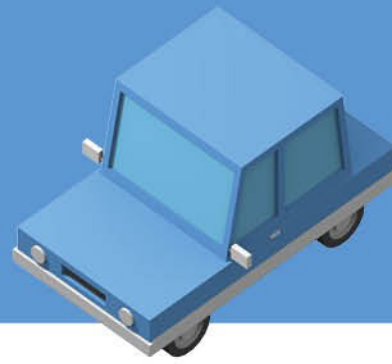
MASHG'ULOT: 'Haydovchilarning o'zini tutishi' ushbu mashg'ulot yoshlarga yo'l harakati xavfsizligi, jumladan mast holda avtomobil boshqarish va e'tiborsiz, diqqati bo'lingan holda boshqarish, xavfsizlik kamaridan foydalanish va tezlikni oshirish bilan bog'liq qator masalalarni o'rganib chiqish va ular bo'yicha kichik taqdimotlar tayyorlash imkonini beradi.

MASHG'ULOT: 'Xavfsiz Haydovchi - Kuzatish' ushbu amaliy mashg'ulot bolalarga haydovchining o'zini tutishini bevosita kuzatish va ko'tarilgan masalalarni muhokama qilish imkonini beradi.

Xulosa Chiqaramiz

MASHG'ULOT: 'Qasamyod qilib Va'da berilgan Ochiq xatni O'ylab toping' ushbu so'nggi mashg'ulot yoshlarga ular o'rgangan barcha narsalarni bir yerga birlashtirish, shuningdek yo'l harakat qoidalariga doimo sodiq qolishlari haqida va'da berish imkonini beradi.

MASHG'ULOT: Xavfli yurish-turish – Guruh bo'lib Muhokama qilish

O'qituvchining qaydlari: Bu mashg'ulotni o'qituvchi olib boradi. Ushbu qaydlar guruh rahbari uchun bo'lib, yoshlarga tarqatish uchun mo'ljallanmagan.

Kerak bo'lgan Vaqt: 30 daqiqa

Tayanch shiorlar: Yo'ldagi shart-sharoitlarda xavf-xatarlarni anglash, yo'llar yaqinida xavfsiz yurish-turish hamda o'smirlar va yosh haydovchilar uchun yo'ldagi yashirin xatarlar.

Maqsad: Yoshlarga ularning yetarli bo'lmagan tajribasi, shuningdek o'z imkoniyatlariga ortiqcha baho berishga tabiiy ravishda moyil ekanliklari va xavf-xatarga beparvo qarashlari ularni yo'llarda yo'l-transport hodisalariga uchrashi mumkin bo'lgan o'ziga xos yosh bilan bog'liq xavf guruhiga kirishlarini anglab yetishlarini o'rgatish.

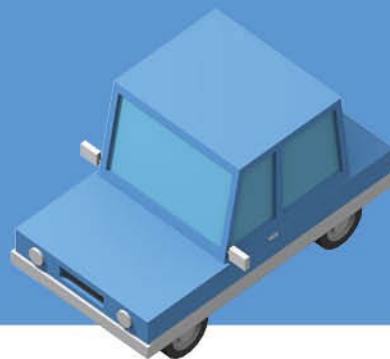
Ushbu mashg'ulot yo'llarda xavfli yurish-turish va xavfsizlikda bo'lish uchun o'zini qanday tutish bo'yicha mavzularni guruh bo'lib muhokama qilishda bolalarning faol ishtirok etishini ko'zda tutadi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, ularning tajribasi yetarlicha bo'lmagani bois, ular yo'l harakatidagi qiyin sharoitlarga to'liq moslashib ish tuta olishga yetarli darajada qodir emasliklari va xavfli vaziyat yuz berishi borasida yo'ldagi vaziyatini bir butun holda baholay olmasliklari, o'smirlik va o'spirinlik yoshining o'ziga xos jihati xavf-xatarga beparvo qarash hamda sinab ko'rishga intilishlar va o'z imkoniyatlarini sinovdan o'tkazishda xavfli ko'rinishdagi «doviyurak» yurish-turishni namoyish qilish ekanligini guruhdagi bolalarga tushuntirib bering.

Yoshlar o'ziga xos yosh guruhi sifatida yo'llardagi xavf-xatarlarga ko'proq duchor bo'ladilar – yo'l-transport hodisalaridan halok bo'lgan va jarohat olganlarning 30% dan ortig'i bu 25 yoshga to'lmagan yoshlar. 10 yoshdan 24 yoshgacha bo'lgan yosh guruhida yo'l-transport sababli jarohat olish o'limga olib keluvchi asosiy sabab hisoblanadi.

Guruhingizdagi yoshlardan quyida keltirilgan ro'yxat haqida chuqur o'ylab ko'rishlarini va o'zlari yoki do'stlarida ularning yurish-turishlari yoki o'ziga xos xususiyatlarini tanib olishlari-olmasliklariga nazar solishlarini so'rang. Bunday yurish-turish turlari qanday qilib ularni xavfqa qo'yishi mumkin va ular xavfsizlikda bo'lish uchun o'z xatti-harakatlarini qanday o'zgartirishlari mumkin?

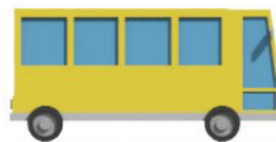

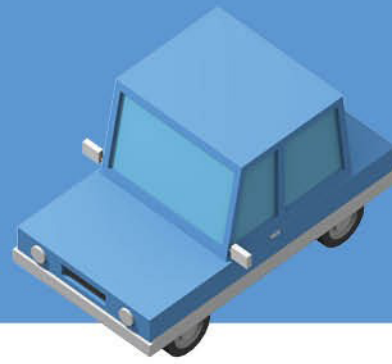

MASHG'ULOT: Xavfli yurish-turish – Guruh bo'lib Muhokama qilish

Yo'llarda o'zini xavfli tutish va yo'l harakat xavfsizligi haqida fikr yuritish faqat kichik bolalar uchun.

- O'ziga ortiq darajada ishonish va boshqalar bilan sodir bo'ladigan holat sen bilan sodir bo'lmasligiga qat'iy ishonish va shuning uchun xavf-xatarga beparvo qarash.
- Yo'llardan o'tishda qo'l telefonidan foydalanish yoki quloqchinda bo'lish.
- Yo'llar yaqinida do'stlari bilan bekor yurish.
- Avtomobilda bo'lganda xavfsizlik kamarani taqmay o'tirish.
- Kunning qorong'i vaqtida yorqin kiyimsiz sayrga chiqish – bu haydovchilarning seni payqashini qiyinlashtiradi.

MASHG'ULOT: Qanchalik Xatarli?

O'qituvchining qaydlari: Bu mashg'ulotni o'qituvchi olib boradi. Ushbu qaydlar guruh rahbari uchun bo'lib, yoshlarga tarqatish uchun mo'ljallanmagan.

Kerak bo'lgan Vaqt: 30 daqiqa.

Tayanch Shiorlar: Yo'llarda imkon qadar e'tiborli bo'ling va o'zingizni xavfsiz tuting. O'zingizni behudaga xavf ostiga qo'ymang.

Maqsad: Yoshlarni kundalik hayot bilan bog'liq xavf darajasi haqida fikr yuritish va maqbul va nomaqbul xatarni aniqlay olishni o'rgatadi.

Keyingi sahifadagi fikrlar qayd etilgan bir nechta to'plamlarni qog'ozga bosib chiqaring va kesib oling.

Yoshlarni kichik guruhlariga bo'ling va har bir guruhga fikrlar to'plamini tarqating. Har bir guruhga fikrlarda keltirilgan senariylarni muhokama qilish va ularning har biri bilan bog'liq xatar darajasini baholash vazifasini bering. Ular muhokamani yakuniga yetkazganlaridan so'ng, ulardan keltirilgan fikrlarni uchta ustunga bo'lishni so'rang:

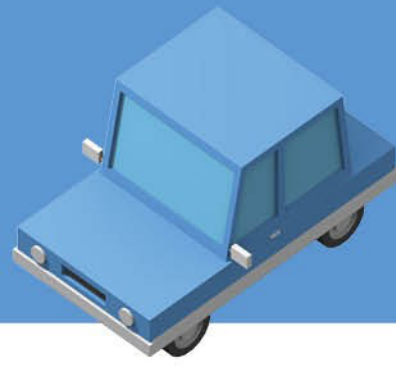
- Kichik xatar – Men buni bajargan bo'lardim.
- Xatarli bo'lishi mumkin – Unchalik yaxshi fikr emas.
- Juda xatarli – Buni hech qachon qilmang.

Barcha guruhlar vazifaning uddasidan chiqishganidan so'ng, ular tomonidan berilgan fikrlarni uchta ustunga taqsimlab, keyingi umumiy muhokama uchun barcha guruhlarini birga jamlang.

Bolalardan qaysi fikrlarni qaysi ustunga va nima uchun qo'yishganini so'rang.

Ulardan javoblarni taqqoslashni so'rang va ularning barchasi qo'shilishi yoki qo'shilmaligini tekshiring. Agar siz kimdir javoblarga qo'shilmaganini ko'rsangiz – ulardan qo'shilmalik sabablarini muhokama qilishlarini so'rang.

Qanchalik xatarli? (davomi)

Piyodalar yo'lakchasi bo'ylab sayr qilish vaqtida qo'l telefonini tekshirish

Maktabga kech qolish

Kunning qorong'u paytida yorqin kiyim kiymay sayrga chiqish

Do'stlari bilan avtobus bekatida bekor yurish

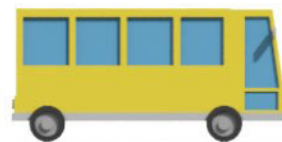
Istirohat bog'ida futbol o'ynash

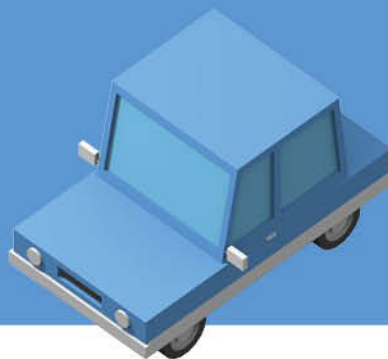
Yo'ldan o'tayotganda quloqchinda musiqa tinglash

Haydovchini belgilangan harakat tezligini oshirishga undash

Sizni uyga olib ketishayotganda avtomobilning orqa o'rindig'ida o'ynash

Xavfsizlik kamarini taqmaslik

TARQATMA MATERIAL: Safarni Rejalashtirish¹

Bir yilda siz uyingiz va maktabingiz o'rtasida tahminan 400 marta safar qilasiz. Bu topshiriq sizga mazkur safarlarga yangicha qarashga va ushbu safarlarni qanday qilib yanada xavfsiz qilishning ehtimoliy yo'llari haqida o'ylab ko'rishga yordam beradi.

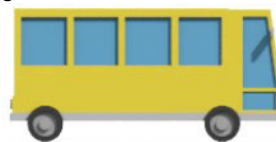
Sizning maktabga safaringiz ko'rsatilgan joyning xaritasini toping yoki chizing.

Quyida keltirilgan bosqichlardan foydalanib o'z safaringizni tahlil qiling va siz safaringiz davomida duch kelishingiz mumkin bo'lgan ehtimoliy xavf-xatarlar, shuningdek xatarlarni kamaytirish yo'llarini ko'rib chiqishga yordam beradigan shkala ko'rinishidagi taqsimlash jadvalidan foydalaning.

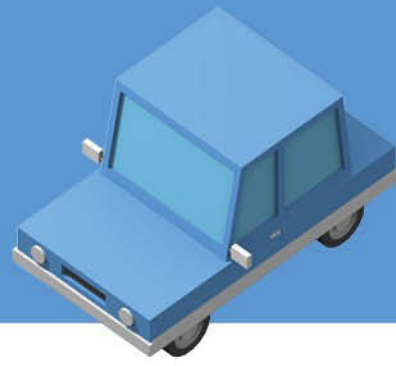
- Har bir bosqichda yashirin xavf-xatarlar ro'yxatini tuzing (Sizga zarar yetkazishi mumkin bo'lgan narsalar).
- Har bir xavf-xatar uchun xatar darajasini baholang – yuqori, o'rta yoki past? (Bu holatning yuz berish ehtimoli qanchalik yuqori?)
- Xatardan qanday qilib saqlanishingiz yoki uni kamaytirishingiz va xavfsizlikda bo'lishingiz mumkinligi haqida o'ylab ko'ring.

Quyida shkala shaklidagi jadval namunasi keltirilgan. Ushbu shkala namunasini diqqat bilan o'rganib chiqing, so'ngra o'z safaringiz uchun bo'sh jadvalni to'ldiring.

¹ Ushbu material dastlab Buyuk Britaniya Transport Departamenti tomonidan chop etilgan edi, 'O'yla!' Kampaniyasi. Biz uni takrorlashga ruxsat berganlari uchun ulardan minnatdormiz. <http://think.direct.gov.uk>

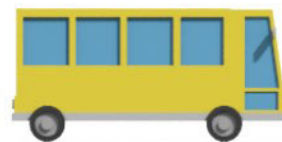

YO'L
HARAKATI
XAVFSIZLIGI
BO'YICHA
TALIM
TO'PLAMI

12-14

Safarim bosqichlari	Xavf-xatar	Xatarlar	Safarimini qanday xavfsiz qilish mumkin
Asosiy yo'lga piyodalar yo'lkasi bo'lmagan kichik yo'ldan borish	Aynan shu kichik yo'l bo'ylab kelayotgan avtomobil zarbasiga uchrash xatari	O'rta / yuqori	Transport vositalari harakatiga qarshi kichik ko'cha cheti / chekkasi bo'ylab, ya'ni qarama-qarshi yo'nalish bo'ylab yurish. Yorqin kiyim kiyib olish.
Avtobus bekatiga boradigan yo'l bo'ylab asosiy yo'ldagi piyodalar yo'lkasi bo'ylab yurish	Shoxobcha yo'llardan chiqib kelgan avtomobil zarbasiga duch kelish xatari	O'rta/ past	Diqqatli bo'lish. Do'stlari yoki telefonga chalg'imaslik. Quloqchinlardan foydalanishdan saqlanish.
Avtobusda yurish	Avtobus birdan to'xtab qolganda yiqilib tushish xatari	Past	O'tirish uchun o'rindiq topish yoki turgan bo'lsangiz tutqichni ushlab turish.
Avtobusdan chiqish va maktabga boradigan yo'ldan o'tish	Avtomobil zarbasiga uchrash xatari	O'rta	Avtobusdan chiqib, u bekatdan ketishini kutish kerak. Hamma yoq yaxshi ko'rinadigan yo'lning qatnov qismidan o'tish uchun eng yaqin yo'lovchilar o'tish yo'lagini topish. O'tishdan oldin to'xtash, qarash va quloq solish.

European Bank
for Reconstruction and Development

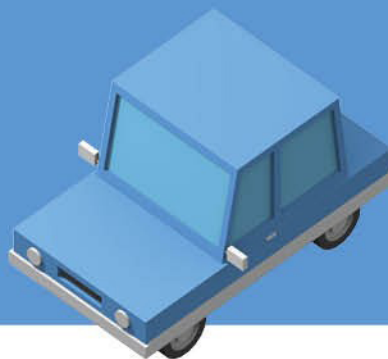

Eastern Alliance for Safe
and Sustainable Transport

FIA FOUNDATION

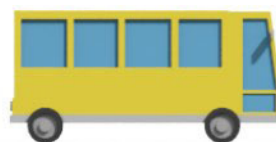
TARQATMA MATERIAL: Safarni Rejalashtitish (Davomi)

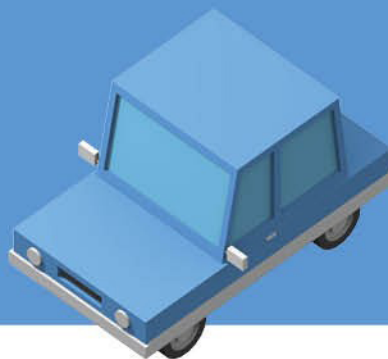
Maktabga qiladigan safaringizni tahlil qilish uchun mazkur shkalali jadvaldan foydalaning.

Safarim bosqichlari	Xavf-xatar	Xatarlar	Safarimini qanday xavfsiz qilish mumkin

Bundan tashqari, agar safar vaqtida biror kutilmagan holat sodir bo'lsa, qanday choralar ko'rgan bo'lardingiz?

- Agar siz kechikayotgan yoki juda ham shoshayotgan bo'lsangizchi?
- Agar siz o'z avtobusingizni o'tkazib yuborgan yoki hech kim sizni uygacha olib borib qo'ymasachi?
- Agar do'stlaringiz yo'l bo'yida bekor yurishgan bo'lsa, nima yuz beradi?

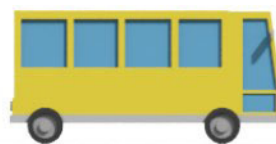

TARQATMA MATERIAL: O'z xavfsizligingizni baholang

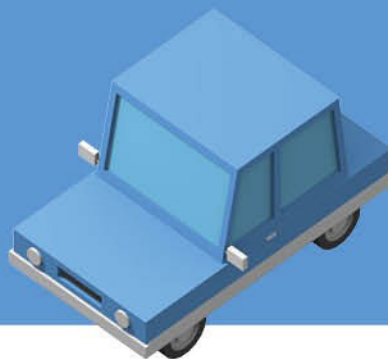
Bu mashg'ulot sizga o'z xavfsizligingizni va yo'llarda o'zingizni qanday tutishni baholashga yordam beradi.

Quyidagi jadvalga nazar soling va jadvalda keltirilgan u yoki bu harakatlarni qanchalik tez-tez amalga oshirishingiz haqida o'ylab ko'ring:

	Kamdan-kam	Muntazam	Doimo
Safaringiz uchun yetarlicha vaqt rejalashtirasizmi?			
Kunning qorong'u paytida sayr qilib, haydovchilar sizni oson payqaydigan kiyim kiyasizmi?			
Yo'ldan o'tayotganda quloqchinlardan foydalanasizmi?			
Yo'lning qatnov qismi yaqinida bo'lganingizda qo'l telefoningizdan foydalanasizmi?			
To'xtab turgan avtomobillar o'rtasidan yo'lni kesib o'tasizmi?			
Avtomobillarning harakat oqimiga qaramay yo'lni kesib o'tasizmi?			
Yo'lning qatnov qismidan yugurib o'tasizmi?			
Mashinadagi safaringiz davomida xavfsizlik kamarigizni taqasizmi?			

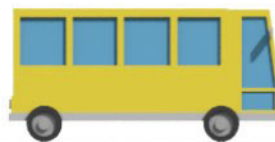
YOL
HARAKATI
XAVFSIZLIGI
BO'YICHA
TALIM
TO'PLAMI

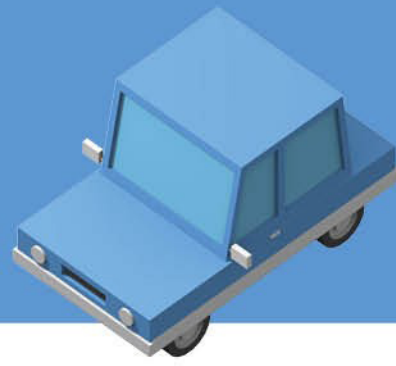

12-14

TARQATMA MATERIAL: O'z xavfsizligingizni baholang (Davomi)

Jadvalni to'ldirib bo'lganingizdan so'ng, o'z javoblaringizni guruhdagi boshqa bolalarning javoblari bilan solishtiring va o'z xavfsizligingizni qanday qilib yaxshilash mumkunligi haqida o'ylab ko'ring.

MASHG'ULOT: Yo'l Harakati Xavfsizligi bo'yicha Tadbir

O'qituvchining Qaydlari: Bu mashg'ulotni o'qituvchi olib boradi. Ushbu qaydlar guruh rahbari uchun bo'lib, yoshlarga tarqatish uchun mo'ljallanmagan.

Kerak bo'lgan Vaqt: Kamida 1-2 soat yoki yanada muhim loyihalar uchun ko'proq

Tayanch Shiorlar: To'xtang, Qarang va Quloq soling, Jajji Bolalar kattalarning qo'lini ushlab olishlari kerak, Yorqin (kiyimda) bo'ling, Doimo xavfsizlik kamarini taqib yuring.

Maqsad: Yoshlarni yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha tayanch shiorlar haqida fikr yuritish va ularga hayotda mavjud bo'lgan loyihalarda ishtirok etgan holda ularni o'zlashtirishga yordam berish.

Yoshlarga kichik bolalar uchun yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha tadbir (kampaniya) ishlab chiqish vazifasini bering. Ular bilan ushbu tadbirni va uni qanday taqdim etishni istashlarini muhokama qiling.

Yoshlarning diqqat-e'tiborlarini tadbiriga asos bo'ladigan shiorni muhokama qilishga yo'naltirishdan boshlang. Ular quyidagilardan birini tanlashni istashlari mumkin:

- To'xtang, Qarang va Quloq soling
- Kattalarning qo'lini ushlab oling
- Yorqin (kiyimda) bo'ling
- Doimo xavfsizlik kamarini taqib yuring

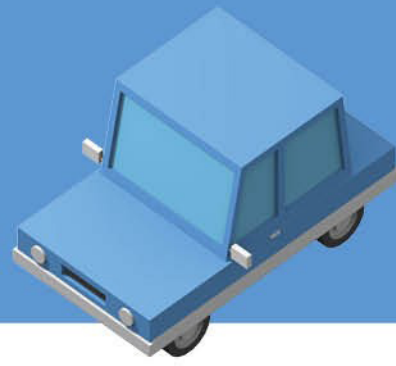
Yoshlar shiorni tanlab bo'lganlaridan so'ng, ular mustaqil ravishda yoki kichik guruhlarda o'z tadbirlari uchun materillar ishlab chiqishni boshlashlari kerak. Ular turli usullardan foydalanishlari mumkin, jumladan:

- Plakatlar
- O'yinlar yoki hikoyalar
- Varaqalar
- Video yoki ijtimoiy ommaviy axborot vositalari (ochiq resurslar mavjud ekanligiga bog'liq holda).

Tadbirni ishlab chiqishda bolalar o'z tinglovchilarini qanday jalb qilish haqida fikr yuritayotganlari va butun tadbir davomida bir necha marta yangraydigan loyihalaridagi tayanch shiorni ajratib ko'rsatayotganlariga ishonch hosil qiling.

YO'L
HARAKATI
XAVFSIZLIGI
BO'YICHA
TALIM
TO'PLAMI

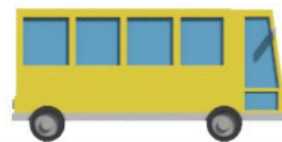

12-14

MASHG'ULOT: Yo'l Harakati Xavfsizligi bo'yicha Tadbir (Davomi)

Ularga o'z materiallarini ishlab chiqish uchun yetarlicha vaqt bering va imkon qadar ko'proq resurslarni taqdim eting.

Agar imkoni bo'lsa, yaratilgan loyihalar yakuniga yetgach, ulardan foydalana olishi mumkin bo'lgan maktab yoshigacha bolalar yoki kichik yoshdagi bolalar guruhi uchun mazkur loyihaga havolalar yarating.

European Bank
for Reconstruction and Development

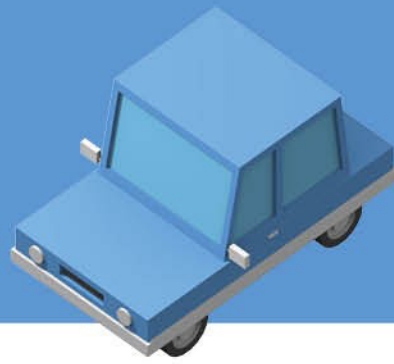

Eastern Alliance for Safe
and Sustainable Transport

FIA FOUNDATION

TARQATMA MATERIAL: O'z fikringizni ayting²

Quyida yoshlarning yo'l harakati xavfsizligiga munosabatlari haqida fikrlari keltirilgan.

Kichik guruhlariga bo'linib, ularning fikrlarini muhokama qiling. Ular haqmi? Siz ularga qo'shilasizmi yoki qo'shilmaysizmi? Nima uchun?

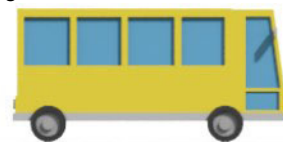
Kattalar hamisha yo'llar qanchalik xavfli ekanligi va men doimo yo'lning qatnov qismini xavfsiz joydan qanday qilib o'tishim kerakligi haqida gapiradilar. Lekin ularning o'zi yo'ldan o'tganlarida, ular istagan joylaridan o'tadilar. Agar ular yo'l xavfsizligi haqida qayg'urishmasa, nega men qayg'urishim kerak?

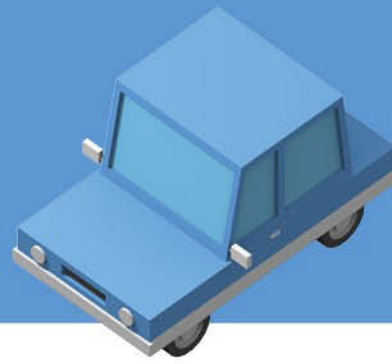
Do'stlarim ko'ngilxushlik qilishar va mashinalar oldida yugurib yurishardi. Menga bu ahmoqona mashqulotdek tuyuldi, lekin men ular meni qo'rqyapti, deb o'ylashlarini istamas edim. Shuning uchun ularga qo'shildim. Men faqat bir marta shunday qildim.

Biz boshlang'ich maktabimda yo'l xavfsizligi haqida ko'p narsalarni o'rgandik. Endi bu unchalik muhim emas, chunki men kichkina bola emasman. Biz buni o'tib bo'lganmiz. Do'stlarimdan hech biriga zarar yetmadi. Men bu haqida qayg'urishim kerak, deb o'ylamayman.

Biz yashayotgan yerda xavfsiz bo'lishning imkoni yo'q.

² Ushbu material dastlab Buyuk Britaniya Transport Departamenti tomonidan chop etilgan edi, 'O'yla!' Kampaniyasi. Biz uni takrorlashga ruxsat berganlari uchun ulardan minnatdormiz. <http://think.direct.gov.uk>

O'z fikringizni ayting (Davomi)

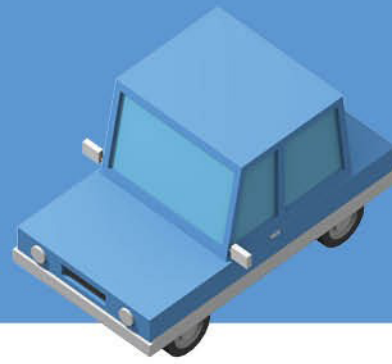
Men qoidalar nima haqida ekanligini biliman, lekin ular haqida haqiqiy hayotda har doim ham eslamaysan. Men maktabga kech qolayotgan bo'lsam, u yerga qanday qilib yetib olish haqida o'ylayman, xolos. Bir kuni yo'dan yugurib o'tarkanman velosipeddagi kekxa odamga urilib ketishimga oz qoldi. O'shanda omadim kelgandi, deb o'ylayman.

Yo'l harakati xavfsizligi? Yo'q, men bu haqida o'ylab ham ko'rmaganman. Bu haqda kimnidir pichoqlashgani yoki otib tashlashgani kabi har kuni televizor yoki radioda gapirishmaydi. Mana shu narsalar meni xavotirga soladi.

Men bu haqda qayg'urishning umuman zarurati yo'q, deb o'ylayman. Aytmogchimanki, agar sening mashina ostida qolishing yozilgan bo'lsa, shunday bo'ladi. Agar siz istalmagan vaqtda, istalmagan joyda bo'lsangiz, bu siz oldini olishingiz mumkin bo'lgan narsa emas. Sizga shunday tuyulmayaptimi?

Mening orqa o'rindiqda xavfsizlik kamarini taqadigan odatim yo'q edi. Bu kamarlar juda noqulay, nima bo'lganda ham endi bu narsalar uchun katta bo'lib qoldim. Lekin keyin, agar xavfsizlik kamarini taqmasang nima yuz berishi haqidagi reklama roligini ko'rdim va bu meni fikr yuritishga majbur qildi. Endi men doimo xavfsizlik kamarini taqib yuraman. Seningcha, men juda ham ehtiyotkormanmi?

TARQATMA MATERIAL: Sabab va Oqibat³

Quyida keltirilgan matnda o'n uch yashar Jasur ismli bola ishtirokidagi yo'l-transport hodisasi tasvirlanadi. Jasurning halokatga uchrashi haqida o'qib chiqing, so'ngra halokatda qatnashgan turli ishtirokchilar nuqtai nazaridan ushbu yo'l-transport hodisasi haqida o'ylab ko'ring.

Jasurning halokatga uchrashi

Bu Dushanba kunining tongi edi va 13 yoshli Jasur ismli bola maktabga shoshib ketayotgan edi. U kechikayotgan va do'sti Sanjardan u allaqachon maktabda ekanligi haqida xabar ham oldi. Sanjar darslar boshlanguncha to'p o'ynashga ulgurishlari uchun Jasurning maktabga imkon qadar tez yetib kelishini istardi.

Jasur yo'lining qarama-qarshi tarafidagi o'z avtobusini ko'rdi. U avtobusga ulgurish uchun yo'lga yugurib chiqdi. Uni mashina urib ketdi, orqa o'rindig'ida chaqalog'i bor yosh ona mashinani boshqarib ketayotgan edi.

Jasur mashinani ko'rmay qoldi, haydovchi esa to'xtashga ulgurmadi.

Jasur oyog'i va boshi lat yegan holda kasalxonaga olib kelindi, bu jarohatlari bitib ketishi uchun bir necha oy talab etilardi.

To'qnashuvdan so'ng Jasur ko'p vaqtini hech narsa qilmay o'tkazdi. U sekin-asta tuzala boshlaganda uy vazifalari bo'yicha o'quv dasturiga yetib olish uchun butun bo'sh vaqtini sarflashga to'g'ri keldi. U yil oxirida bo'lgan maktab safarini o'tkazib yubordi va do'stlari bilan vaqt o'tkaza olmadi.

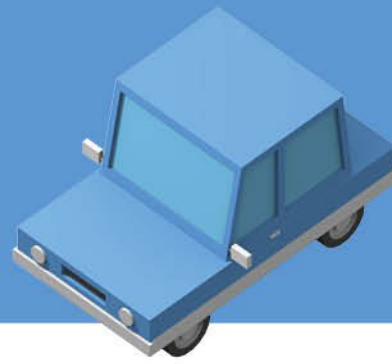
Quyida halokat ishtirokchilarining izohlarini o'qib chiqing. Har bir shaxs nimani his qilishi, ularning har biri uchun halokat oqibatlari va mazkur halokat ularning hayotlariga qanday ta'sir ko'rsatganini tasavvur qilib ko'ring.

JASUR

"Men kech qolayotgan edim. So'ng Sanjar menga allaqachon maktabda ekanligi va to'p o'ynashni istayotgani haqida xabar yozdi. Avtobus yo'lining boshqa tarafida to'xtayotganligini ko'rdim, shuning uchun unga ulgurish uchun yo'lga yugurib chiqdim. Men eslagan keyingi holat meni kasalxonaga olib ketishayotgani edi. Men bir necha oyga hech narsaga yaramay qoldim."

³ Ushbu material dastlab Buyuk Britaniya Transport Departamenti tomonidan chop etilgan edi, 'O'yla!' Kampaniyasi. Biz uni takrorlashga ruxsat berganlari uchun ulardan minnatdormiz. <http://think.direct.gov.uk>

TARQATMA MATERIAL: Sabab va Oqibat (Davomi)

Bu (baxtsiz) hodisa Jasurga qanday ta'sir qilishi mumkin edi? O'ylab ko'ring:

- Jasurning jismoniy jarohatlanishi
- Jasur tuzalayotgan vaqtda do'stlari bilan dars qila olmaganligi
- U maktabda yo'q bo'lgan vaqt
- Jasurning yo'lda o'ziga ortiqcha ishonishi
- Ushbu hodisa kelgusida Jasurning yurish-turishiga qanday ta'sir ko'rsatishi mumkin
- Jasurning do'stlari bilan munosabatlari

SANJAR

'Men maktabda edim va zerikib ketdim. Jasur darslar boshlanishidan oldin to'p o'ynashga ulgurishimiz uchun vaqtlir oq kelishga va'da bergandi. Jasur kech qolayotgan edi. Men hodisa yuz berishidan sal avval unga tezroq bo'lishini aytish uchun xabar yozdim. Men haqiqatan ham bir oz to'p o'ynagim kelgan edi. Men uni shu halokatda omon qolganidan juda ham xursandman.'

Bu hodisa Sanjarga qanday ta'sir qilish mumkin edi? O'ylab ko'ring:

- U yuz bergan hodisa uchun o'zini javobgar his qiladimi, chunki u Jasurni tezroq kelishini so'ragan edi
- Bu Sanjar va Jasurning do'stligiga qanday ta'sir qilishi mumkin
- Jasurning do'stlari Sanjar haqida nima deb o'ylashyapti
- Kelgusida Sanjarning yurish-turishi o'zgaradimi

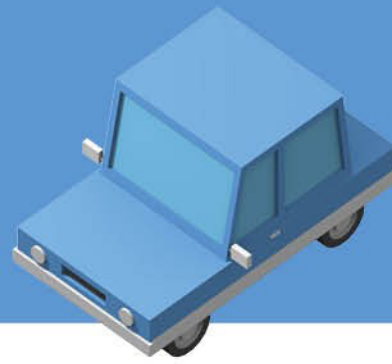
Jasurning onasi

'Jasur maktabga shoshib ketayotganda uni mashina urib yubordi. Men uni yo'llarda ehtiyot bo'lib yurishi haqida doimo ogohlantirardim. Xayriyatki, avtomobil tezlikni oshirmagan ekan. Uning tizzasini lat yedi va boshi bilan urildi, shuning uchun chok tushirishga to'g'ri keldi. U maktabga ancha vaqt bora olmadi.'

Bu hodisa Jasurning onasiga qanday ta'sir qilishi mumkin edi? O'ylab ko'ring:

- Onasi uni noxush hodisa uchun ayblaydimi
- U Jasurga kelajakda biror ish qilishiga ruxsat beradimi
- U Jasur yolg'iz sayrga chiqqanda unga qanday munosabatda bo'ladi
- Unga Jasur halokatga uchraganini aytish uchun qo'ng'iroq qilishganda va Jasurni kasalxonada ko'rganida o'zini qanday his qildi.

TARQATMA MATERIAL: Sabab va Oqibat (Davomi)

Avtomobil Haydovchisi

'Bu dahshat edi. Bola g'ildirak tagiga yugurib chiqdi. Men to'xtay olmadim. Men uni urib yubordim. Men orqa o'rindiqdagi go'dagimni tinchlantirish uchun qo'shiqlar aytib ketayotgan edim, shuning uchun diqqatim bir oz bo'lingan bo'lishi mumkin, lekin bu baxtsiz hodisaga sabab bo'ldi, deb o'ylamayman. Garchi ishonchingiz hech qachon 100% ga komil bo'lmaydi. Miyamda bu qayta va qayta jaranglamoqda. Yaxshiyamki, men sekin ketayotgan edim. Agar tez ketayotgan bo'lganimda, yigitchani o'ldirib qo'yishim mumkin edi.'

Bu hodisa mashina haydovchisiga qanday ta'sir qilishi mumkin edi? O'ylab ko'ring:

- Jasur bilan sodir bo'lgan holat qisman uning aybi ekanligi uchun o'zini aybdor his qiladimi
- Uning dadilligi uning mashinani boshqara olishida
- Avtomobilni ta'mirlash uchun talab etiladigan vaqt va mablag'
- Uning do'stlari va oilasi u haqida va uning mashinani boshqarishi haqida nima deb o'ylashlari mumkinligi.

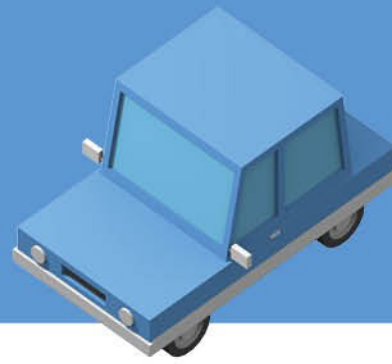
Ichki ishlar hodimi

'Men yo'llarda yoshlar bilan sodir bo'ladigan bunday hodisalarni juda ham ko'p ko'raman. Xoh yo'lovchi bo'lsin, xoh velosipedlarda yoki mashinalarda bo'lsin. Yigitchaning omadi bor ekan. Sal tezroq bo'lganda hodisa o'lim bilan yakunlangan bo'lardi.'

Bu hodisa Ichki ishlar hodimi uchun qanday ta'sir qilishi mumkin edi. O'ylab ko'ring:

- U yo'l harakati ishtirokchilari sifatida yoshlar haqida nima deb o'ylaydi
- U halokat joyiga yetib kelganda nimani his qiladi
- Baxtsiz hodisa haqida Jasurning onasiga aytib berishga to'g'ri kelganda u nimani his qiladi
- Ushbu baxtsiz hodisa o'z bolalariga bo'lgan munosabatiga qanday ta'sir ko'rsatishi mumkin.

MASHG'ULOT: Tengdoshlar Tomonidan o'tkazilgan bosim – teatrlashtirilgan Mashg'ulot - Kichik Pyesa ⁴

O'qituvchining qaydlari: Bu mashg'ulotni o'qituvchi olib boradi. Ushbu qaydlar guruh rahbari uchun bo'lib, yoshlarga tarqatish uchun mo'ljallangan.

Kerak bo'lgan Vaqt: Tahminan 1 soat, guruhar soniga bog'liq.

Tayanch shior: Tengdoshlaringiz tomonidan o'tkaziladigan bosim ta'siriga tushmang.

Maqsad: Tengdoshlar tomonidan o'tkaziladigan bosim singari hodisani o'rganish, shuningdek bolalarga zaruriy bilimlarni berish va bunday bosimga qarshi turishda o'zini qanday tutish taktikasini tushuntirib berish uchun sahna ko'rinishidagi o'yindan foydalanish.

Bu mashg'ulot yoshlar tomonidan 3 daqiqadan besh daqiqagacha davom etadigan qisqa sahna asarini yaratishdan iborat.

Agar bolalar guruhi katta bo'lsa, siz ularni tahminan besh yoki olti kishidan iborat kichik guruhlarga bo'lishni istashingiz mumkin.

Tengdoshlar tomonidan bosim o'tkazilayotgani o'z isbotini topgan yo'l harakati xavfsizligi mavzusidagi sahna asarini yaratishlari uchun yoshlarga yo'l-yo'riq ko'rsating. Kichik pyesada qaltis yoki xavfli xatti-harakatlarni o'z ichiga olgan yoshlarning mashg'ulotlaridan misollar namoyish qilinishi, shuningdek ushbu mashg'ulotlarda ishtirok etishga qo'shilish uchun tengdoshlari tomonidan o'tkazilgan ochiq-oydin bosimga uchragan yoshlar ko'rsatilishi kerak.

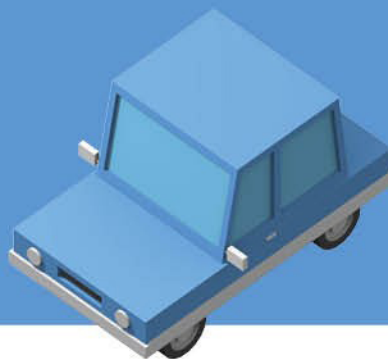
Barcha yoshlar tengdoshlar tomonidan o'tkaziladigan bosim singari tushunchadan xabardor ekanligiga ishonch hosil qiling. Ular o'z kichik pyesalarini yaratishni boshlashlaridan avval bunday bosimga keltirilgan misollarini muhokama qilishni istashingiz mumkin.

Har bir kichik pyesa:

- Yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha shiorni
- Tengdoshlar tomonidan o'tkaziladigan bunday bosimga qarshi turishga yordam beradigan yurish-turish taktikasi va tizimi hamda xavfsiz bo'lmagan yurish-turishni o'z ichiga olgan mashg'ulotlarda qatnashishdan saqlanishni
- Tengdoshlar tomonidan o'tkaziladigan bunday bosimning oqibatlarini qamrab olishi kerak.

⁴ Ushbu material dastlab Buyuk Britaniya Transport Departamenti tomonidan chop etilgan edi, 'O'yla!' Kampaniyasi. Biz uni takrorlashga ruxsat berganlari uchun ulardan minnatdormiz. <http://think.direct.gov.uk>

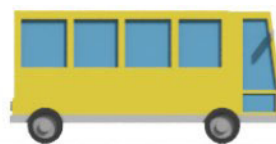
MASHG'ULOT: Tengdoshlar Tomonidan o'tkazilgan bosim – teatrlashtirilgan Mashg'ulot - Kichik Pyesa (Davomi)

Yoshlarga kichik pyesani o'ylab topish va uning sahna asarini repetisiya qilish uchun 15-20 daqiqa bering. Bu vaqtda o'qituvchi sinfdan bo'lishi va har bir guruhga e'tibor berib, bolalar hammasini to'g'ri qilishayotgani va qo'yilgan vazifaning uddasidan chiqishayotganini tekshirishi kerak.

Yoshlar repetisiya qilishni yakuniga yetkazganlaridan so'ng – kichik pyesalarini bir-birlariga namoyish qilishlari kerak.

Har bir kichik pyesani tamosha qilgandan so'ng, siz quyidagi holatlarni muhokama qilishni istashingiz mumkin:

- Muammoli vaziyatga sabab bo'lgan xavfli yurish-turish aynan qaysi edi?
- Tengdoshlar tomonidan o'tkaziladigan qaysi bosim turi ochiq-oydin edi?
- Bu do'stona / yaqin aloqalarga ta'sir ko'rsatdimi?
- Kishilar yoki mol-mulkka biror zarar yetkazildimi? Olingan jarohatlar kichik pyesa qahramonlarining har biriga qanday ta'sir ko'rsatishi mumkin edi?
- Qahramonlar o'zlarini boshqacha tutishlari mumkin edimi? Ular natija bunday tashvishli emas, aksincha yaxshiroq bo'lishi uchun o'zlarining yurish-turish taktikalarini o'zgartirishlari mumkin edimi?

TARQATMA MATERIAL: Xavfsizlik Kamarlari⁵

Xavfsizlik Kamarlari hayotlarni qutqaradi: xavfsizlik kamarini taqib olishdek oddiy harakat yo'l harakati bo'yicha birorta boshqa choralarga qaraganda ko'proq insonlar hayotini saqlab qoldi. Hali ham xavfsizlik kamarini taqmaslik uchun bahona izlayapsizmi? Quyida hammaga ma'lum bo'lgan bir nechta bahonalar va nima uchun ular haqiqatga umuman mos kelmaydi.

Men faqat burchakkacha boraman, juda yaqin va mashinani sekin haydayman.

Aksariyat to'qnashuvlar uydan 4 km masofada va 60 km/s dan kam tezlikda sodir bo'ladi.

Xavfsizlik kamarlari noqulay va siqib/ushlab turadi.

Avvaliga xavfsizlik kamarlari noqulay bo'lishi mumkin, lekin siz ularga o'rganib qolasiz. Ushlab turishiga kelsak, ular shuning uchun mo'ljallangan!

Men orqa o'rindiqlarda o'tiraman – faqat old o'rindiqdagi yo'lovchilar xavfsizlik kamarlarini taqishlari kerak.

Orqa o'rindiqlardagi kamar taqmagan yo'lovchilar nafaqat o'zlariga, balki old o'rindiqdagi o'tirganlarga ham xavf soladi. Halokat vaqtida ular old o'rindiqqa o'tilib tushishlari yoki boshqa yo'lovchilarga urilishlari mumkin.

Agar men halokatga uchrasam va avtomobil yonib ketsa yoki suvga tushib ketsa, xavfsizlik kamari men uchun qopqonga aylanishi mumkin.

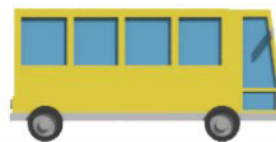
Yong'in chiqishi yoki suvga tushib ketishga sabab bo'ladigan halokatlar barcha halokatlarning 1% ni tashkil etadi. Bunday halokatlarda agar kamarni taqmagan bo'lsangiz, olov yoki suv bilan bog'liq qiyinchiliklarga to'qnash kelishdan oldin halok bo'lishingiz yoki jarohat olishingiz mumkin.

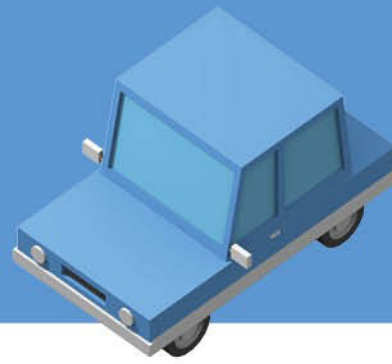
Xavfsizlik kamari halokat vaqtida sizga jarohat yetkazishi mumkin.

Sizning kamarsiz jarohat olishingizdan ortiq emas. Xavfsizlik kamarlari sizni o'z o'rindig'ingizda ushlab turish va sizni salon ichida jarohat olishingiz yoki o'tilib chiqishingiz ehtimolini bartaraf etish uchun mo'ljallangan. To'qnashuvdagi zarba kuchi sababli mashinadan o'tilib chiqqan 75% kishilar halok bo'ladilar. Xavfsizlik kamarlari kamdan-kam hollarda jarohat yetkazadi.

⁵ Ushbu material dastlab VASHI / Yoshlar yo'l xavfsizligi uchun tomonidan chop etilgan edi va biz uni takrorlashga ruxsat berganlari uchun ulardan minnatdormiz. www.youthforroadsafety.org

MASHG'ULOT: Haydovchilarning o'zini tutishi

O'qituvchining Qaydlari: Bu mashg'ulotni o'qituvchi olib boradi. Ushbu qaydlar guruh rahbari uchun bo'lib, yoshlarga tarqatish uchun mo'ljallanmagan. Bu mashg'ulot internetga ulanish talab qiladi.

Kerak bo'lgan Vaqt: 1 soat doirasida.

Tayanch shiorlar: Doimo xavfsizlik kamarini taqib yuring. Avtomobil boshqargan vaqtda hech qachon qo'l telefonidan foydalanmang. Mashina boshqarib borayotganingizda spirtli ichimlik ichmang. Tezlikni oshirmang.

Maqsad: Yoshlarga yosh haydovchilar to'qnash kelayotgan muammolarni o'rganish va anglash imkonini berish, shuningdek ular haydovchi bo'lishlaridan oldin ularda ijobiy munosabat va to'g'ri ruhiy holatni rivojlantirishga yordam berish.

Yoshlarni guruhlariga bo'ling va ulardan haydovchining yo'lda o'zini tutishi bilan bog'liq mavzuni o'rganib chiqishni so'rang. Ushbu mashqni bajarish uchun sizga internet kerak bo'ladi. Har bir guruhdan mazkur mavzu bo'yicha ikki-uch daqiqalik taqdimot tayyorlashni so'rang. Quyidagi to'rtta mavzuni qamrab olish uchun sizda to'rtta guruh bo'lishi maqsadga muvofiq.

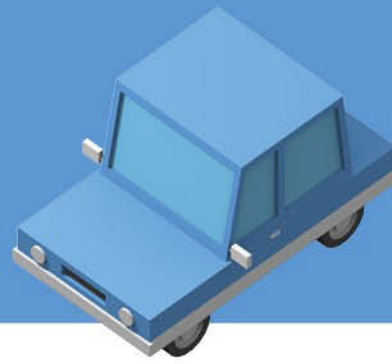
- Mashinani mast holatda boshqarish (boshqaruv vaqtida e'tiborning kamayishi) – alkogol, giyohvand moddalar, charchoq
- Xavfsizlik kamarlari
- Tezlikni oshirish
- E'tiborsiz chalg'igan holda boshqarish – bu, masalan, ovqat tanovul qilish yoki qo'l telefonida suhbatlashish vaqtida boshqarish singari

Bolalar quyidagi holatlarni ko'rib chiqishni istashlari mumkin:

- Mamlakatda qonunchilik bazasi / amaldagi qonunchilik qanday? U kuchaytirilishi kerakmi?
- Yo'l-transport hodisalari bo'yicha statistika
- Yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha reklama kampaniyalari – sizning mamlakatingizda yoki butun dunyo bo'ylab
- Yoshlarning o'zi vaziyatga qanday ta'sir ko'rsatishlari mumkin?
- Mazkur joydagi haydovchilarni tayyorlash jarayonini qanday yaxshilash mumkin?

Guruhdagi bolalar taqdimotlari ustida ishlashni yakuniga yetkazganlaridan so'ng – har bir guruhdan boshqa guruhlar oldida taqdimot o'tkazishlarini so'rang.

MASHG'ULOT: Xavfsiz Haydovchi - Kuzatish

O'qituvchining qaydlari: Bu mashg'ulotni o'qituvchi olib boradi. Ushbu qaydlar guruh rahbari uchun bo'lib, yoshlarga tarqatish uchun mo'ljallanmagan.

Kerak bo'lgan Vaqt: Kuzatishlar uchun taxminan 1 soat – Keyingi mashg'ulot uchun qo'shimcha vaqt.

Tayanch Shiorlar: Doimo xavfsizlik kamarini taqib yuring. Mashinani boshqarish vaqtida hech qachon qo'l telefonidan foydalanmang.

Maqsad: Bolalar transport harakatini mustaqil kuzatishlari hamda haydovchilar o'zlarini xavfsiz va xavfli tutishlari haqida fikr yuritishlari uchun.

Mazkur mashg'ulotni o'tkazish uchun yoshlar uchun mahalliy yo'l chorrahasiga bo'ladigan sayrni tashkil qiling, bolalar 20 daqiqa davomida mashinalarning harakatini kuzatishlari va haydovchining mashinani havfsiz boshqarishi haqida o'ylab ko'rishlari uchun ularni kichik guruhlarga bo'lib chiqing. Bu muhim, chunki yoshlar avtomobil haydashni o'rganishlaridan oldin xavfsiz boshqarish haqidagi shiorlarni o'rganib olishlari muhim ahamiyatga ega.

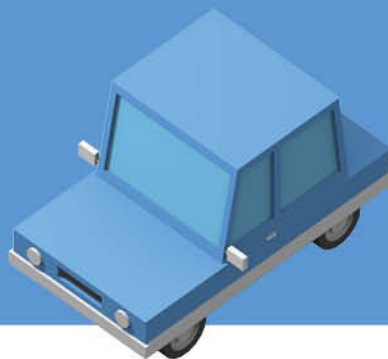
Bolalar bir oz turib kuzatishlari uchun xavfsiz bo'lgan va mashinalar oqimi to'xtovsiz o'tib turadigan yo'l yoki chorrahani tanlang.

Topshiriqni bajarish uchun yo'lga chiqishdan oldin harakatlanib ketayotgan avtomobillarni kuzatayotganda ular nimalarni ko'rishlari mumkinligi haqida bolalar bilan suhbat o'tkazing va mashina boshqarib ketayotganda o'zini xavfli tutishning quyidagi turlaridan ayrimlariga e'tiborlarini qarating:

- Haydovchilar xavfsizlik kamarlarini taqishmagan
- Yo'lovchilar xavfsizlik kamarlarini taqib olishmagan
- Haydovchilar qo'l telefonlaridan foydalanishyapti
- Xavfli boshqarish, ya'ni chorrhalarda to'xtashmayapti, mashinalar chiziq bo'ylab o'z yo'llarida harakatlanmayapti yoki tezlik oshirilgan.

Haydovchi mashinani boshqarib ketayotgan vaqtda o'zini xavfli tutishining bir yoki ikkita turlariga butun e'tiborni qaratish maqsadga muvofiq bo'lishi mumkin. Guruh (lar) kuzatuvlar o'tkazish vaqtida o'zlari guvoh bo'lgan ma'lumotlarni qayd etish uchun hisobga olish varaqasini ishlab chiqish (lar) kerak.

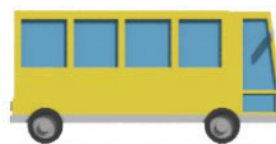
MASHG'ULOT: Xavfsiz Haydovchi – Kuzatish (Davomi)

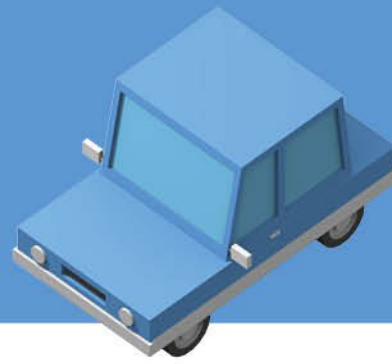
Kuzatuvlardan so'ng

Guruh (lar) o'z kuzatuvlarini yakunlagach, o'z kuzatuvlari haqida ma'lumot berishlari uchun ularni bir yerga jamlang. Ular yig'ilgan ma'lumotlarini tahlil qilib chiqishlari kerak – masalan, necha foiz haydovchilar xavfsizlik kamarini taqdi / xavfsizlik kamarini taqmagan? O'z xulosalarini jadval yoki diagrammalar ko'rinishida taqdim etishlarini so'rang.

Keyingi loyiha

Siz bolalardan reklama kampaniyasini ishlab chiqishni so'ragan holda ushbu mashg'ulotni davom ettirishingiz mumkin, uning maqsadi haydovchilarni xavfsizlik kamaridan foydalanish va mashina boshqarib ketayotgan vaqtda qo'l telefonidan foydalanmaslikka undash.

MASHG'ULOT: Qasamyod qilib Va'da berilgan Ochiq xatni O'ylab toping⁶

O'qituvchining Qaydlari: Bu mashg'ulotni o'qituvchi olib boradi. Ushbu qaydlar guruh rahbari uchun bo'lib, yoshlarga tarqatish uchun mo'ljallanmagan.

Kerak bo'lgan Vaqt: 45 daqiqa.

Tayanch shior: Yoshlarning o'zlari hal qilishsin.

Maqsad: Yoshlarga yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha tayanch shiorlar haqida fikr yuritish va ularning yurish-turishi xavfsizlikda bo'lishlariga qanday yordam berishini anglab yetish imkonini berish.

Guruh bo'lib bajariladigan mazkur mashg'ulot qasamyod qilib va'da berilgan ochiq xat yoki plakatni jamoa bo'lib yaratishlari uchun ishlab chiqildi. Ushbu topshiriqning g'oyasi guruhdagi barcha bolalar muhokama qilishlari va yo'l harakati xavfsizligi qoidalariga sodiq qolishlari haqida va'da berishlari, so'ngra qasamyod qilib va'da berilgan ochiq xatni tuzishlari va har bir bola unga o'z imzosini qo'yishidan iborat.

Guruhdagi bolalar o'zining qoidalari yoki qasamyod qilib aytilgan va'dalari ro'yxatini tuzishsin. Ushbu qoidalarni tuzish ishlari guruh bo'lib faol muhokama qilingan holda jamoaviy tarzda amalga oshirilishi kerak. Ularga qasamyod qilib aytilgan va'dalari ro'yxatini 5 tadan 8 tagacha cheklashni taklif qiling, bu ularning vazifasini murakkablashtiradi, chunki bolalar qaysi muammolar eng ahamiyatlisi ekanligi haqida bosh qotirishlariga to'g'ri keladi.

Yoshlar qasamyod qilib qanday va'dalar berishlarini hal etib olganlaridan so'ng, ular qo'l qo'yiladigan alohida ochiq xatlar yoki ularning barchasi imzo qo'yishlari mumkin bo'lgan katta guruh bo'lib tayyorlangan plakatni yaratishlari kerak.

Quyida qasamyod qilib va'da berilgan ochiq xatlardan namuna keltirilgan.

Yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha qasamyod qilib va'da berilgan ochiq xat

6

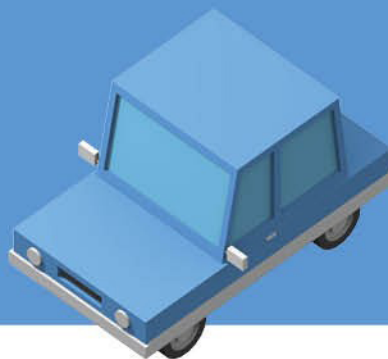
Qasamyod

- To'xtang, qarang va quloq soling
- Xavfsizlik kamarini taqing
- Yo'llar yaqinida bekor yurmang
- Yo'ldan o'tayotganda qo'l telefonidan foydalanmang
- Haydovchini chalg'itmang
- Kunning qorong'u qismida yorqin kiyimda bo'ling

⁶ Ushbu material dastlab VASHI / Yoshlar yo'l xavfsizligi uchun tomonidan chop etilgan edi va biz uni takrorlashga ruxsat berganlari uchun ulardan minnatdormiz. www.youthforroadsafety.org

YO'L HARAKATI XAVFSIZLIGI BO'YICHA TALIM TO'PLAMI

12-14

Aziz Ota-Onalar,

Bugun farzandingiz yo'l-transport hodisalarida jabrlanganlar sonini qisqartirish loyihasi doirasida yo'l harakati xavfsizligi fani bo'yicha bilimlar oldi.

Yoshlar o'yinlar, ijodiy topshiriqlar, hikoya qiluvchi nomidan qissalar va amaliy mashg'ulotlarni o'z ichiga olgan turli xil tadbirlarda qatnashdilar.

Ushbu mashg'ulotlar bolaga yo'llarda o'zini xavfsiz tutishga o'rgatish maqsadini nazarda tutadi va, shuning uchun, asosiy urg'u quyidagi shiorlarga qaratildi:

**Imkon qadar diqqatli bo'ling va doimo xavf-xatarlarga e'tibor qarating.
Yo'llar yaqinida xavfli harakatlar qilmang.
Yo'l harakati xavfsizligi hamma uchun barobar.
Tengdoshlaringiz tomonidan o'tkaziladigan bosimdan saqlaning.
Doimo xavfsizlik kamarini taqib yuring.**

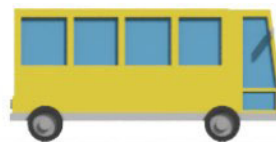
Yoshlar katta bo'lgani sari, ular kichik bolalarga qaraganda ko'proq mustaqillikka ega bo'la boshlaydilar. Bundan tashqari, o'smirlar o'z imkoniyatlarini sinab ko'rishga moyil bo'ladilar, bu o'z qobiliyatlariga ortiqcha baho berish xatari yuqori ekanligi, shuningdek o'z tengdoshlari ko'z o'ngida obro'si to'kilmaligiga urinib yoki ular tomonidan ko'rsatiladigan ta'sirga duchor bo'lib, xavf-xatarga beparvolik qilib va xavfsiz yurish-turish ko'nikmalarini unutib xavfli ish qilishlari bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Mazkur yosh guruhi yo'llarda yuqori darajadagi xatarga ko'proq duchor bo'ladilar.

Mazkur loyiha yoshlarning yo'llarda o'zini xavfsiz tutish qanchalik muhim ekanligini to'laqonli tushunishga o'rgatadi, ularning yo'ldagi xavf-xatarlarni oldindan ko'ra olish va ang'ay olish qobiliyatini oshiradi, shuningdek tengdoshlari tomonidan o'tkaziladigan bosimni o'z vaqtida payqash va qarshi turishga yordam beradi.

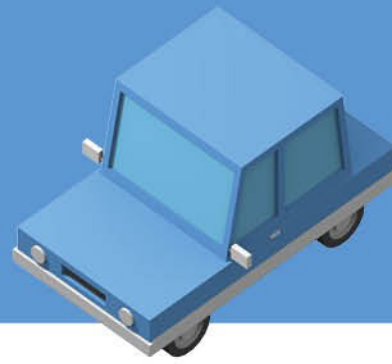
Ota-ona sifatida siz o'z farzandingizga taqlid uchun namuna hisoblanasiz. Iltimos, har safar imkoniyat tug'ilganda, yo'lda o'z xatti-harakatlaringiz orqali yaxshi o'rnak bo'lgan holda yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha ushbu shiorlarga e'tibor qarating. Yo'llarda va avtomobilda to'g'ri yurish-turishni kuzatib, bola yo'lda butun hayoti davomida qo'llaydigan xavfsiz yurish-turish ko'nikmalariga ega bo'ladi.

Bizni qo'llab-quvvatlaganingiz uchun katta rahmat va xavfsizlikda omon bo'ling!

[Ismingiz / Tashkilot nomini qayd eting]

YO'L
HARAKATI
XAVFSIZLIGI
BO'YICHA
TALIM
TO'PLAMI

12-14

MINNATDORCHILIKLAR

The Eastern Alliance of Safe and Sustainable Transport tashkilotlariga mazkur materiallarni tayyorlash jarayonida ko'rsatilgan ko'mak va yordam uchun o'z minnatdorchiligini bildiradi.

Brake, The Road Safety Charity
www.brake.org.uk and www.roadsafetyweek.org

European Bank
for Reconstruction and Development

Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki
www.ebrd.com

FIA Foundation
www.fiafoundation.org

Buyuk Britaniya Transport vazirligi va Think! Campaign
think.direct.gov.uk

Youth for Road Safety
www.youthforroadsafety.org

European Bank
for Reconstruction and Development

Eastern Alliance for Safe
and Sustainable Transport

